

որ աւելի զառն եւ սեղանակիցներու համար անհաճոյ տեսարանի առիթ չտալու համար, խոհեմութիւն համարեցայ Մարտին Նիկիտիչէն խորհրդին անտալ եւ ամէն ինչ թողած, քաշուեցայ անգլիեն, ուստ պաշտօնակալի հետ միասին երեւոյթով ունեւորի գլուխը գտանք եւ իշանք մեր օթեանը, որ հոգիներս հաննեւ եւ ուղղակի հապտաով անկողնիս վրայ պառկիլը րուպեական քործ մ'եղաւ: Բայց այս վիճակը մի ժամ միայն տեսեց. ծովը խղճացեր էր մեր վրայ եւ «Երեւիլն»: Աստու» նուազեցուցեր էր իր պարելու եռանդն, որով կարելի եղաւ դարձեալ թողնել ինք օթեանի խղճած միջնորդան ու նուազարիկ վեր գալով մտքուր օր ծծել. սակայն ճաշը գնացեր էր արդէն, ուստի երբ 2 — 3 ժամ վերջը թէյի սեղանի վրայ միացանք, պաշտնակալս պակաս պարտաւորականութիւն չունէր ճաշելու եւ քաջ զինուորականը նախանձելի եռանդով յարձակում գործեց... հաց ու կարագի վրայ եւ կարմիր սառը... թէյով առատօրէն ողողեց իր ներքին պատրաստութիւնը:

Թեյին վերջը ամէն մարդ ջրուեցաւ: Անի ճանապարհորդներն, որոնք Սեւաստոպոլս պիտի գուր գլոյին, սկսան արարատել իրենց իրեղենները, իսկ միւսները չէ՛զոք կամ չէ՛զոքոր ծխեցնելով իր քաշէին վերնայարիկ վրայ եւ կամ կը խօսակցէին զանազան նիւթերու վրայ, կամ հեռաքրքրանքը կը գիտէին Սեւաստոպոլի նաւահանգիստը, որ արդէն մտնեցած էր մեզի լոյսի մէջ լողալով եւ որու երկու կողմն, այսինքն հիւսիսային եւ հարաւային եզերքն իրենց լեռնային դիրքէն ատօրձանաբար կ'իջնային գեղ ի ծովէզերքը: Երկու կողմի եզերքն ալ բաւական բարձր են, տեղ տեղ ժայռոտ եւ սուր հրուանդաններով ծովի մէջ դրուած:

Շողանան սկսաւ ուռել՝ իմաց տալու համար քաղաքին իր մօտեակը. ծովը կատարելապէս խաղաղ է եւ մեր մէջէն ստամբոսային անհանգստութիւններ կամ գլխու պտոյտով հիւանդացողներն անհամբեր կը սպասեն այն վայրկեանին, երբ իրենց մարմինը հաստատաւէ հողի վրայ զգալով ծովային հիւանդութիւնն վերջնականօրէն հրաժեշտ պիտի տայ իրենց:

(Ընթերցանութիւն)

Կ. ՅՈՒՐԾԱՆ

Անուանք մասնակցողաց շեռագրաց Ցուցակի հրատարակութեան:

13. Թագաւորական-բրտսիական Գիտութեանց Ակադեմիա ի Պէրլին
14. Սուբիաս Վ. Պարոնեան
15. Կարապետ Է. Պատմաճեան
16. Տր. Վահրամ Է. Թորգոմեան
17. Վիլման Ընդհար, վարիւթ Թագաւորական Գրադարանի ի Պէրլին
18. Պոլլանիսթը ի Պրիքսէ
19. Բանասեր ռմ

20. Գլուխը Պատրիարքութեան Հայոց Կ. Պոլսոյ յանուս Չարխարիան Ս. Աստուածածնի Արմաշ:

21. Գեր. Տ. Մաշաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեան

22. Գեր. Տ. Եղիշէ Ծ. Վ. Դուրեան

23. Արաքէ Է. Սարախանեան

24. Աշուտազարմ Տիկին Աշոտովեանց-Մուշոյ՝ որ փառապա՛մ օրինակ մը կը նուիրէ Չեռնովիցի կաթողիկէայ Հայոց կայսերական եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան գրագարանին:

ԽՄԲ. «ՀԱՆԴԻՍԻ»

ՄԱՆՐԱԿԱՆՈՒՐԳ

Աշխարհիս առնձնէ փորթիկ հասարակացեալութիւնը:

Աշխարհքիս ամէնէն փորթիկ հասարակացեալութիւնը քաղաքայինն է՝ որ Սարախիայէ իր 12 քիլոմէր հեռու կզղէ մին է: Այս կղզին երկու քիլոմէր լայնութիւն ունի եւ բնակչաց թիւը 55 հոգի է: 1836ին կարողու Ալպերդու թագաւորը՝ այս կղզին Պարթոլեոնի բնաանեաց պարգեւեց, որուն գլուխը՝ Պաւղոս Ա. թագաւորի անուամբ այս փորթիկ կղզւոյ վրայ մինչեւ 1882 Մայիս 30 խաղաղութեամբ թագաւորեց: Պաւղոս Ա. իւր մահունքէն յառաջ՝ չի գիտցուիր ինչու, ազականներէն խնդրեց, որ իրմէ ետքը Պարթոլեոններէն ոչ ոք իւր գահին վրայ բարձրանայ, որ բաղձնաբը կատարեցին ազգականները, եւ այսպէսով 1886ին հասարակացեալութիւն հրատարակեցաւ: Սահմանադրութիւնը կանանց ալ ընտրութեանց մասնակցեցու իրաւունք կու տայ եւ գահերեցը վեց տարին մէջ մը կ'ընտրուի: Այս փորթ հասարակացեալութեան անկախութիւնն իստիւա ալ 1886ին ճանցաւ:

ՄԱՆՐԱԿԱՆՈՒՐԳ ՏԵՍՈՒՐԵՆ

Վեհման, 26 Մայիս, 1895:

Մայիս ամիս սկիզբը Աստորիա-Հունգարիոյ մէջ աղմկային խնդիր մը հանեց լէ՛նո ժ. Բանանայատեոի Աշխարհի պատուիրակին Մամնաստանի ըրած մէկ

այցելութիւնը: Գեր. Ալեարտի յանձնարարութեամբ Բահանայապետին եւ գիտութեամբ Կոմ. Գալնոքի Աստրիա-Հունգարիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին ու Պարոն Պանֆի Հունգարիոյ նախարարապետին վերջնոյ յրաժարանք իսկ, այց ելաւ հունգարացի կաթողիկեայց: Հարկ չկայ ունէ թէ պատուիրակը ամէն տեղ շքեղութեամբ ընդունուեցաւ եւ պատգամատուրութիւններ ընդունելու ժամանակ ինչպէս նաեւ խնջոյքներու եւ իր կողմանէ ըրած այցելութեանց առթիւ շօշափելով Հունգարիոյ արդի եկեղեցական-քաղաքական խնդիրները, գամէնքը կը քաջալերէր հաստատութեանը պաշտպանել քրիստոնէական ուսմանը եւ սկզբունքը հակառակ տեսակ տեսակ ըողորքական, հրեայ ու մասսաւեան տարրներէ կազմուող ազատամիտ կողմակցութեան, որուն ձեռքն է այժմ՝ կառավարութեան սանձը: Պատուիրակին այս ըրերովին ուղիղ վարմունքը Հուգարիոյ խորհրդարանին մէջ Մայիս 1ին վիճաբանութեան առիթ տուաւ, որուն ժամանակ Պր. Պանֆի՝ որ կալուի-նական եւ քաղաքագիտական նըրութեանց անտեղեակ անձ մըն է, Պատուիրակին հունգարացիներուն հետ ունեցած յարաբերութիւնն ու խօսակցութիւնները՝ իբրեւ ապօրինի միջամտութիւն տէրութեան ներքին գործերու դատապարտեց, խառնելով ինտրոյս մէջ Գալնոքի կոմիսն եւ անոր մէկ մտերմական գրութիւնը, որ պատուիրակին ճամբորդութեան նկատմամբ ըստ մասին անախորժ քաջատուրութիւններ կը քովանդակէր: Գրութիւնը մտերմական ըլլալով՝ Պար. Պանֆի չէր կրնար զայն գործածել, եւ այս պատճառաւ Կոմ. Գալնոքի իր հրաժարականը տուաւ, որիսկըզ-բանանդկայսեր կողմանէ չընդունուեցաւ. քայց երբ Պար. Պանֆի իր վարմունքը շարունակեց, Կոմ. Գալնոքի ստիպուեցաւ վերստին իր հրաժարականը տալ, զոր կայսրն ալ Մայիս 16ին ընդունեցաւ եւ անոր տեղ զկոմ. Կոլուկսովսի արտաքին գործոց պաշտօնեայ անուանեց: Կըսուի թէ Ալեարտի պատուիրակը Վիեննայէն պիտի հեռանայ, քայց հաւանական չ'երեւար որ Լէոնիժ. մի՞նչ ալ Պանֆիի այս քայլն առնու:

Վիեննայի քը. խորհրդարանն այժմ՝ ճգնաժամի մէջ կը գտնուի, որուն պատ-

ճառն Ապրիլի ծանօթ ընտրութիւններն են: Մայիս 14ին անձուկ ընտրութեան մէջ ընտրուեցաւ փխ-քաղաքապետ Տր. Լուէ-կէր առաջնորդ քրիստ. ընկերական կուսակցութեան: Այժմեան քաղաքապետին հրաժարմամբ Մայիս 29ին նոր քաղաքապետի ընտրութիւնը պիտի ըլլայ:

Իտալիոյ Հումպերդոս թագաւորը Մայիս 8ին հրովարտակ մի ստորագրեց, որով պետական խորհրդարանը լուծուած կը հրատարակուի: Պատգամատուրներու նոր ընտրութիւնն այսօր (26ին) տեղի պիտի ունենայ, անձուկ ընտրութիւնն Յունիս 2ին իսկ խորհրդարանին քացու-մը Յունիս 8ին: Որչափ վերեւայ՝ հանգըստեամբ պիտի անցնին այս ընտրութիւնները, որովհետեւ ընտրելու իրաւունք ունեցող ժողովրդեան մէկ մասն արդէն ընտրութեանց չի մասնակցեր, իսկ միւս մասը շատ անտարբեր աչքով կը նայի խորհրդարանին, ըստ որում՝ յոյս չունի որ անոր ձեռքով տնտեսական տխուր վիճակը քարոզուի: Հաւանական չ'երեւար թէ Գրիսքի նախարարապետը, որ իրեն անհամոյ դեպքերէն պատելու համար՝ մասնաւոր ժողիղի կաղեմի նախարարին եւ արմատականներուն կողմանէ, նախկին խորհրդարանի նիստերը քանի մ'ամիս յետագած էր եւ վերջ ի վերջոյ լուծել տուաւ ամբողջ խորհրդարանը, յաջողի դիմադրի հօգը կուսակցութենէ զուրկ խորհրդարան մը ձեռք բերել: Պր. Գրիսքի աս իր դիտաւորութիւնն ի գլուխ հանելու համար, վերջին ժամանակս Վատիկանի հետ ալ յարաբերութեան մէջ մտաւ, որպէս զի նախկին ու այժմեան Բահանայապետի արգելմամբ՝ պետական խորհրդարանի ընտրութիւններէն հեռու կեցող Իտալացիներուն, որոնք արդէն գաւառական ու քաղաքային ընտրութեանց կը մասնակցեն՝ հրաման տրուի վերլոյծելու ընտրութեանց մէջ ալ գործական ու կրական ծայն ունենալու, քայց յաջողութիւն մի չունեցաւ:

Գերմանիոյ պետին. խորհրդարանին մէջ մտքուեցաւ վերջապէս Մայիս 11ին ընդդէմ՝ յեղափոխութեան՝ պետութեան կողմանէ յօրինուած օրինագիծը, որուն վրայ բոլոր աշխարհի մամուլն այնչափ երկարօրէն խօսեցաւ: Այս օրինագիծն

համառօտ պատմութիւնը հետեւեալն է: Ընկերակարականներուն Գերմանիոյ մէջ գործնաւորը՝ «ազգային ազատամիտ», քսուած կուսակցութիւնը կառավարութեան վրայ ազդելով յերեւան հանել տուաւ յիշեալ օրինագիծը, որուն ընդունելութեամբը պաշտպանութիւն պիտի գտնէին՝ «կրօնը, քաղաքականութիւնն ու քարեկարգութիւնը», ինչպէս կ'ապահովեցնէր կառավարութիւնը: Այս օրինագիծը յանձնուեցաւ մասնաժողովի մի, որ հարկ համարեցաւ վրան քարեփոխութիւններնել, որովհետեւ — շատ առաձգական էին անոր յորոշումները, եւ գործնականի մէջ շատ դուրաւ կրնային քաղաքացիները պետական փաստաքանին քմարածողքին մատնել: Զարմանալի էր ի մասնաւորի 111 ա) յօդուածը, որուն համեմատ քնաւ չէր պահանջուեր, որ յանցանք կամ ոճիր դրուատող կամ իբրեւ ներեալ ներկայացնող անձի դատապարտուելէն յառաջ այսպիսի գործի դիտաւորութիւն կամ գիտութիւն ունեցած ըլլալ փաստով ցուցուի: Այս յօդուածով էական արժէք կուտար կառավարութիւնը բոլոր օրինաձգին, եւ չէր կրնար հակառակ որոշումներուն հետ հարշուով: Խորհրդութեան նման օրէնքով յօդուած էր որոշուր մ'ալ, որուն համեմատ խեղճով բանւոր մի գ. օ. կրօնն անարգելուն կամ գնատուած հայհոյելուն համար բանտի պիտի դատապարտուէր, մինչդեռ գ. օ. Աստուած ու կրօնը նախապաշարմունք ըլլալ սորվեցողները, եւ հետեւաբար երկուքն ալ անարգել տուողներն օրինաց առջեւ արդար պիտի մային: Ի մասնաւորի Կենդրոնը կը պահանջէր, որ օրէնքի խտութեանը հաւասարապէս ամէն դատաւարգի անձինք ենթակայ ըլլան. եւն: Վերջապէս քարեփոխեալ օրինագիծը պետ. խորհրդարանի առջեւ հանուեցաւ եւ մեծամասնութեան հաւանութիւնը չգտնելով մերժուեցաւ, որուն վրայ՝ զարմանալի կերպով՝ բոլոր կուսակցութիւնները զո՛ր մասցին:

Գաղղիոյ, Գերմանիոյ եւ Ռուսաստանի ծէն-ճարտնական դաշնադրութեան առթիւ ըրած միջամտութիւնն առ այժմ՝ երեք պետութիւններն ալ գոհացնող արդիւնքի յանգեցաւ: Ծաքուն պատերազմով սուած բազմաթիւ երկիրները, Բորդ-Ար-

թուր նաւահանգիստն ու Լիսու-Դունկ թերակղզին իրեն պիտի սնակականէր, որուն դէմ՝ դարձան յիշեալ երեք պետութիւնները: Ծաքունական կառավարութիւնը ասոնցմէ ընդունած ազդարարութեանց դիմաց ի սկզբան անդ խուսափուկ պատասխան մը տուաւ, բայց վերջ ի վերջոյ երեք պետութիւններն ալ հաւանեցան վերոյիշեալ երկիրները Ծաքունի առժամանակեայ կառավարութեան թողուլ, որով յուզուած խնդիրն ալ քիչ ատեն առ կախ կը մնայ:

Չնկզունկէն կը հեռագրուի թէ Փորմոգա կղզին ինք զինք իբրեւ հասարակապետութիւն հրատարակած եւ թէ Դանկ-Չինկ-Սինկ ծենական կառավարչապետը այս նոր հասարակապետութեան զահրեքը ընտրուած ըլլայ: Այս լուրը, որ հասարակապետութեան դրօշին նկատմամբ ալ քանի մը մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ, Բոքէնակ հասած դետաւնագրով մ'ալ կը հաստատուի:

Ուրիշ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Ռուսեր Մանճուրիոյ Գիրին ճարտնական գաւառին մէջ յարձակում մ'ըրած ըլլան: Կ'ըսուի թէ այս լուրը գրգռողական քնաւորութենէ զատ ուրիշ յատկութիւն մի չունի:

ԲՈՎԱՆԳԱԳՈՒԹԻՒՆ

ՌԻՍԻՏԵՆԵՆ

- ԲՈՎԱՆԵՆ — 23. ԺԲ. Բժշկարան ասարայ Սեւաստացոյ եւ այլ նորագոյն բժշկ. գործիւնք. 162:
ԿԵՆՍԱԳՐԱՎԱՆ — Ժէնէրալ Հովսէփ Բժիշկ Մարկոսեան Մարտեան Եովսէփեանց (պատկերով) 167:
ՆԿԱՎԱԳՐԱՎԱՆ — Դրամսիրուանիոյ Հայոց մայրաքաղաքը 177:
ԲՈՎԱՆՏՄԱՆԱՆ — Օսի թիւրը 180:
ԹՂԹԱԳՈՒԹԻՒՆ — Գոնտական գաւառաբարձուներէն Նշխարը 183:
ԱՐՈՒՅՏՅՈՒՄԱՆԱՆ — Ժափոնական մետաղաբոծութիւն 186:
ՈՒՂԵՐԱՎԱՆ — Սեւ ծովու ոռոտական իգեքը 188:

ՍԵՆՏԵՆՏԵՆ

- ՄԱՆՐԱՆԻՐ — Նշխարեցի ամէնէն փոքրիկ հասարակապետութիւնը:
ԲՈՎԱՆԵՆ ԵՆՏԵՆՏԻՒՆ 193:

ՀՐԱՏԱՐԱՆԻՆ ԵՎ ՊԱՏԱՐԱՆԱՏՈՒ ԽՄԱՐԱՆԻՐ

Գ. ՌԱՓԱԵՆԻ Գ. ՊԱՐՈՆՅ

Գ. ԻՆԵՆԵՆ. Մ. ԻՐԱՐԵՆԵՆ. Տ. ԳԱՐԱՆԵՆ